

Umjetnička akademija u Osijeku

Artos / časopis za znanost, umjetnost i kulturu 2016.g.

NASLOVNICA

SADRŽAJ

INTERVJU S POVODOM

KRITIKA I...

L. Kazališna umjetnost

L. [Likovna umjetnost](#)

L. Skender L. Razgovor s.

L. [Šimičić A. Bakrorez](#)

L. Loinjak I. Specifičan primjer

L. Loinjak I. Preobražaj forme

L. Dea Matasić B. Spomen obilježje

L. Filmska umjetnost

MANIFESTACIJE

ESEJI

MEĐUNARODNA SURADNJA

IZDAVAŠTVO

ERASMUS

IN MEMORIAM

Šimičić Andreja, kustosica

Muzej Slavonije, Osijek

andreja.simicic@mso.hr**Bakrorezi i bakropisi iz plemićkih zbirki Slavonije i Srijema**

Izložba *Bakrorezi i bakropisi iz plemićkih zbirki Slavonije i Srijema* održana je u Muzeju likovnih umjetnosti od 10. prosinca 2015. do 31. siječnja 2016. godine. Izložba je dio programa VII. *Dana grafike*, izložbeno-izdavačkog i pedagoškog programa, koji od 2004. godine izložbama, radionicama i predavanjima uspješno publici predstavlja grafički medij. Veliko priznanje Muzeju likovnih umjetnosti i kustosici izložbi, dr. sc. Jasminki Najcer Sabljak, višoj kustosici Muzeja, odala je dr. sc. Lovorka Magaš Bilandžić 2013. godine, ustvrdivši da su *Dani grafike* jedan od važnih čimbenika u popularizaciji ove grane umjetnosti, kao i jačanja osječke grafičke scene.^[1]

U nekoliko navrata manifestacija je, sučeljavajući dvije izložbe, predstavljala tradicionalne i suvremene grafičke tehnike, tradicionalni i suvremeni grafički medij.^[2] Ovogodišnja tema *Dana grafike* uže je povezana s posebnim područjem interesa autorice, a riječ je o izložbeno-izdavačkom projektu *Skriveno blago europskog plemstva*.^[3]

Izlažući grafičke listove slavonskih i srijemskih plemićkih obitelji ovogodišnji *Dani grafike* publici predstavljaju dvije tehnike dubokog tiska – bakrorez i bakropis. Osim izlaganja umjetničkih djela, cilj izložbe bila je valorizacija grafičkog medija kao važnog segmenta kulturne baštine, koji je širio različite kulturno-povijesne i sakralne sadržaje te stilska obilježja pojedinih razdoblja, od baroka do modernih vremena. Izložbu prati

katalog, recenziran, u kojem su prvi puta obrađene i vrednovane valpovačka i vukovarska zbirka bakroreza i bakropisa, stavljajući ih u kontekst hrvatske umjetničke baštine.^[4]

Detalj postava izložbe – prva dvorana, tzv. iločka zbirka (Jasminka Najcer Sabljak, 2015.)

Autorica se poigrala bojama paspartua, podlogama grafičkih listova unutar okvira. U svakoj dvorani, odnosno za svaku obitelj, odabrala je pojedinu boju iz plemićkog grba te obitelji (četiri boje za četiri obiteljske zbirke) ne narušavajući pritom jedinstvenu cjelinu izložbe i izložbenog prostora. Legende uz svaki predmet vrlo su opširne, s naznakom autora grafike, autora predloška, naslova djela i godine, tehnike te muzejske ustanove u kojoj se pojedina umjetnina čuva.

Detalj postava izložbe – druga dvorana, tzv. valpovačka zbirka (Jasminka Najcer Sabljak, 2015.)

portretni prikazi značajnih osoba, nastali od 17. do 20. stoljeća. Iako su uglavnom izložene svaka grafika u svom galerijskom okviru, nekoliko je grafika grupirano unutar jednog okvira – grafike iz zajedničkog izvora, bakrorezi povijesnih osoba koji potječu iz serije *Theatrum Europaeum*, ili portreti uokvireni identičnom arhitektonskom scenografijom, primjerice.

Da bi pokazala kulturno-povijesnu poruku, koju, uz likovnu vrijednost, muzejski predmet prenosi, autorica izložbe posegnula je za zanimljivim rješenjem. Grafiku koja prikazuje Johanna Eltza starijeg (autor je frankfurtski bakrorezac i crtač Sebastian Furck oko 1640. godine) uložila je u okvir između dvaju stakala i postavila je da slobodno visi u prostoru, čime je posjetiteljima postao vidljiv natpis na poleđini grafike.^[7]

Na primjeru četiriju grafika iz vukovarske zbirke obitelji Eltz, uz pomoć povećala fiksno postavljenih iznad umjetnina, posjetiteljima je omogućeno da se sami uvjere u minucioznost tehnika bakroreza i bakropisa te na trenutak i sami postanu istraživači.

Iz tzv. *valpovačke zbirke*, tj. grafičkih mapa i listova iz vlasništva plemićkih obitelji Hillebrand von Prandau i Normann-Ehrenfels sačuvana su i izložena vrlo vrijedna djela. Riječ je o bakrorezima s prikazima veduta gradova oslobođenih od Turaka, izrađenima u 17. stoljeću u spomen na velike pobjede carske kršćanske vojske, što su bili omiljeni motivi cijenjenih suvremenih europskih grafičara. Predstavljene grafike pokazuju način prenošenja vijesti o bitkama: uz vedutu grada kao središnji prizor (Petrinja, Valpovo, Virovitica, Osijek, Haršanj), umjetnici su prikazivali prizore bitki, raspored vojski, planove utvrda. Koristeći se mogućnošću muzejske izložbe da stvara kontekst ovisno o poruci koju želi uputiti posjetitelju, grupiranjem tematski srodnih grafika s prikazima bitaka, naglašeno je njihovo kolekcioniranje – time i njihova važnost za valpovačke vlasteline.^[8]

Izložen je bakrorez s prikazom dvorca Rothenthum, koji je kupila obitelj Normann i koji je i danas u njihovom vlasništvu.

Na izložbi su predstavljene dvije velike grafike, rad bečkog grafičara Christiana Mayera, izrađene prema slikarskim djelima Karla Rahla.

Izložbom je u četiri prizemne prostorije Muzeja likovnih umjetnosti predstavljen izbor sačuvanih grafičkih listova iz obiteljskog vlasništva plemićkih obitelji Slavonije i Srijema – obitelji Odescalchi iz Iloka, Eltz iz Vukovara, Hillebrandt von Prandau i Normann-Ehrenfels iz Valpova te Pejačević iz Našice. Dio izloženih grafika posuđen je iz muzejskih ustanova Slavonije (Muzej grada Iloka, Gradski muzej Vukovar, Muzej Slavonije, Muzej Valpovštine, Zavičajni muzej Našice) te Franjevačkog samostana u Vukovaru. Vremenski datiraju od početka 17. stoljeća do početka 20. stoljeća, a tiskani su u Nürnbergu, Augsburgu, Londonu, Parizu, Rimu, Beču i drugim važnim europskim grafičkim središtima. Različite su teme prikazane na izložbi: portreti, alegorije, vedute, prikazi lova, povijesni prikazi, *genre* prizori; a radi se o listovima u funkciji prenošenja predložaka, tzv. reproduktivne grafike.

Tlocrtni raspored prizemlja zgrade Muzeja sjajno je iskorišten za koncept postava izložbe, gdje je svaka od četiriju dvorana predstavila po jednu plemićku

U prvoj dvorani izložbenog postava predstavljena je vrijedna zbirka kneževske obitelji Odescalchi. Iako brojem sačuvanih umjetnina mala zbirka, predstavlja značajna djela talijanskog baroka.^[5] Kustosica izložbe posebno je naglasila grafiku *Portret Livija Odescalchija između personifikacija Slave, Vrlina i Genija Umjetnosti*, smještajući uz nju postament s izloženom monografijom talijanske povjesničarke umjetnosti, sveučilišne profesorice Sandre Costa, na čijoj se naslovnici nalazi upravo ovaj portret kneza Livija Odescalchija, mecene i značajnog kolekcionara.^[6] Dovodeći u međudodnos muzejski predmet i muzeografsko pomagalo, istaknuto je jedno od najvrednijih djela na izložbi.

Najviše sačuvanih grafika potječe iz zbirke obitelji Eltz, što je vidljivo i u postavu izložbe – u drugoj izložbenoj dvorani izloženo je čak 39 grafika, pretežno

Detalj postava izložbe – druga dvorana, tzv. vukovarska zbirka (Jasminka Najcer Sabljak, 2015.)

Kombiniranom tehnikom bakroreza i kredne manire prikazan je progon kršćana u rimskim katakombama te prikaz biskupa Kolonića koji prikuplja djecu ubijenih kršćanskih zatvorenika u napuštenom turskom logoru. Ove grafike i postavom^[9] i temom korespondiraju s prikazima veduta, zaokružujući temu oslobođenja naših krajeva od turske vojske, odnosno pobjede kršćanstva, koja je očito bila u središtu kolekcionarskog interesa obitelji Prandau.

Obitelj Pejačević prikupljala je tematski vrlo raznorodne grafičke listove i grafičke mape, cijjenjenih talijanskih i engleskih radionica, izrađene u raznim grafičkim tehnikama, što je i u postavu jasno prikazano. Vrlo vrijednu skupinu grafika predstavljaju četiri vedute grada Rima, koje zauzimaju jedan zid dvorane posvećene obitelji Pejačević, nastale su oko 1768. godine kao idealizirane vedute tzv. *vedute ideale* u tehnici bakroreza i bakropisa. Izložena je i veduta Rima, tzv. *veduta di Roma fantastiche*, izrađena u tehnici bakropisa. Uz grafičke listove nastale u Italiji, predstavljene su vrijedne grafike engleskih grafičkih radionica s genre prizorima rađene, prema slikarskim predlošcima, u bakrorezu i punktimoj maniri. Veća cjelina, koju autorica na izložbi naglašava, je skupina bakropisa i bakroreza s temom lova (motiv šume, jelena, divljih svinja). Plemstvu je lov bio omiljen način razonode, kao što su prizori lova bili omiljeni motivi uporabnih i ukrasnih predmeta koje su prikupljali.^[10] Izlaganjem skupine od pet grafika, koja zauzima čitav zid dvorane, autorica podsjeća posjetitelje izložbe da je način života i kolekcioniranja slavenskog plemstva pratio suvremena europska zbivanja. Izložba završava trima bakropisima hrvatskih grafičara. Stavljajući u suodnos *Portret grofa Teodora Pejačevića*, djelo Mencija Clementa Omcica, s dva bakropisa iz mape *Ozalj* Ljube Babića, osviještena je veza ovih umjetnika te grofa Pejačevića kao ljubitelja i pokrovitelja umjetnosti, kolekcionara i značajnog mecena.^[11]

Izložbu prati vrijedan katalog, nastao kao rezultat iznimnog dugogodišnjeg autoričinog stručnog i znanstvenog rada. U katalogu, koji donosi i prijevod na engleski jezik, prikazan je osnovni pregled literature o tehnikama, tehnologiji i povijesti tehnike dubokog tiska. Nakon kratkog pregleda grafičkih tehnika bakroreza i bakropisa, predstavljena je svaka obiteljska zbirka te katalog djela s opsežnom kataloškom jedinicom za svaku izloženu grafiku, uz koju je objavljena i fotografija. Na kraju kataloga donosi se iscrpna bibliografija i izvori. Katalog bi bio još vrijedniji da je tiskan u boji, budući da je nekoliko izloženih grafika kolorirano.

Izložba *Bakrorezi i bakropisi iz plemićkih zbirki Slavonije i Srijema* potvrdila je kako je muzejski predmet neiscrpan izvor informacija i znanja. Kustosica izložbe, dr. sc. Jasminka Najcer Sabljak, rezultate i spoznaje svog stručnog i znanstvenog rada fino je i nenametljivo, ali ipak jasno, utkala u postav izložbe ne narušavajući niti umanjujući umjetničku likovnu vrijednost pojedinog predmeta samog po sebi. Znalackim izborom predmeta te kvalitetno muzeološki osmišljenim postavom, muzejskoj publici predstavljen je medij grafike kao povijesno važan reproduktivni i diseminacijski medij, što je i bio cilj ovogodišnjih *Dana grafike*.

Bibliografija

1. Dean, David *Museum exhibition : Theory and practice*. London, New York 1994.
2. Gamulin, Grgo. „Ljubo Babić“. U: *Hrvatsko slikarstvo XX. stoljeća : svezak prvi*. Naprijed, Zagreb 1997., str. 115-135
3. Magaš Bilandžić, Lovorka *Suvremena hrvatska grafička scena / propitivanje medija*. Galerija likovnih umjetnosti, Osijek 2013.
4. Maroević, Ivo *Uvod u muzeologiju*. Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, Filozofski fakultet Sveučilišta, Zagreb 1993.
5. Najcer Sabljak, Jasminka *Bakrorezi i bakropisi iz plemićkih zbirki Slavonije i Srijema*. Muzej likovnih umjetnosti, Osijek 2015.
6. Najcer Sabljak, Jasminka *Likovna baština kneževa Odescalchi od Lombardije i Rima do Iloka*, Muzej likovnih umjetnosti, Društvo povjesničara umjetnosti, Muzej grada Iloka, Osijek 2015.
7. Najcer Sabljak, Jasminka *Umjetničke zbirke vlastelinskih obitelji u Slavoniji i Srijemu*. Neobjavljena doktorska dizertacija. Filozofski fakultet, Zagreb 2012.
8. Najcer Sabljak, Jasminka; Lučevnjak, Silvija *Likovna baština obitelji Pejačević*, Katalog izložbe 19. 9. 2013. – 7. 1. 2014. Galerija likovnih umjetnosti, Osijek 2013.
9. Radauš, Tatjana. „Hillebrand von Prandau“. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=7630> (posjet 18.3.2016.)
10. Uskoković, Jelena „Ljubo Babić“. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=953> (posjet 18.3.2016.)

[1] Magaš Bilandžić, Lovorka *Suvremena hrvatska grafička scena / propitivanje medija*. Galerija likovnih umjetnosti, Osijek 2013., str. 4.

[2] Tijekom *Dana grafike* prikazane su grafike starih majstora iz zbirke Faksimila Kabineta grafike HAZU te apstraktna grafika u tradicionalnoj tehnici akvatine 2006. godine; grafika u Italiji u 18. stoljeću te samostalna izložba suvremenog hrvatskog grafičara Igora Čabrake 2009. godine; ekspresionizam u hrvatskoj grafici te suvremena hrvatska grafička scena 2013. godine, primjerice.

[3] Pogledati: Najcer Sabljak, Jasminka *Umjetničke zbirke vlastelinskih obitelji u Slavoniji i Srijemu*. Neobjavljena doktorska dizertacija. Filozofski fakultet, Zagreb 2012., Najcer Sabljak, Jasminka; Lučevnjak, Silvija *Likovna baština obitelji Pejačević*, Katalog izložbe 19. 9. 2013. – 7. 1. 2014. Galerija likovnih umjetnosti, Osijek 2013. te Najcer Sabljak, Jasminka *Likovna baština kneževa Odescalchi od Lombardije i Rima do Iloka*, Muzej likovnih umjetnosti, Društvo povjesničara umjetnosti, Muzej grada Iloka, Osijek 2015.

- [4] Najcer Sabljak, Jasminka *Bakrorezi i bakropisi iz plemićkih zbirki Slavonije i Srijema*. Muzej likovnih umjetnosti, Osijek 2015.
- [5] Sačuvana su i izložena tek četiri grafička lista, tri se čuvaju u Muzeju grada Iloka i jedan u Franjevačkom samostanu u Vukovaru.
- [6] Costa, Sandra *Dans l'intimité d'un collectionneur: Livio Odescalchi et le faste baroque*, Collection Archéologie et histoire de l'art, Paris, 2009.
- [7] Na poledini je, na njemačkoj gotici, popis najznačajnijih viteških turnira na kojima je portretirani sudjelovao te je navedeno da su Johann Petrus i njegov mlađi brat na turniru u povodu krunidbe cara Maksimilijana dobili viteštvo. Najcer Sabljak, Jasminka (bilj. 4), str. 26.
- [8] Car Karlo VI. dodijelio je Petru II Antunu Hillebrandtu (1676. – 1767.) 1721. godine, za zasluge i kao nagradu za pozajmice u vrijeme ratova s Turcima, valpovačko vlastelinstvo u nekadašnjoj Virovitičkoj županiji. Barun Petar bio je austrijski izaslanik na turskom dvoru, vijećnik Dvorske komore u Beču i komornik kraljevske komore te savjetnik; imao je važnu ulogu u političkim zbivanjima. Radauš, Tatjana. „Hillebrand von Prandau“. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=7630> (posjet 18.3.2016.)
- [9] Dvije grupe prizora postavljene su na nasuprotnim zidovima prostorije.
- [10] U zbirkama Muzeja Slavonije čuvaju se, osim djela likovnih umjetnosti, razni uporabni predmeti s prizorima lova poput lula, džepnih i zidnih satova, pehara i čaša, ukrasnih tanjura, primjerice.
- [11] Hrvatski slikar i grafičar, povjesničar umjetnosti Ljubo Babić (1890. – 1974.) bio je učenik u privatnoj slikarskoj školi Mencija Clementa Crnčića i stipendist grofa Teodora Pejačevića, čija mu je stipendija omogućila studij u Münchenu. pogledati: Gamulin, Grgo „Ljubo Babić“. U: *Hrvatsko slikarstvo XX. stoljeća : svezak prvi*. Naprijed, Zagreb 1997., str. 115-135.; Najcer Sabljak, Jasminka; Lučevnjak, Silvija *Likovna baština obitelji Pejačević*, Katalog izložbe 19. 9. 2013. – 7. 1. 2014. Galerija likovnih umjetnosti, Osijek 2013., str. 29.